

LEENA HOLOPAINEN

Osallisuus syntyy yhteistyöstä

Näemme ympärillämme entistä enemmän lasten ja nuorten yksinäisyyttä, osattomuutta ja syrjäytymistä. Toisaalta maamme lainsäädännöllä on varmistettu osallisuuden ja yhdenvertaisuuden oikeutus kasvatukseen, opetuksen ja kuntoutuksen toimintaympäristöissä. Meillä olisi siis hyvät mahdollisuudet lisätä myös lasten ja nuorten osallisuutta, hyvinvointia, sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Näiden edistäminen koulutuksessa ja laajemmin yhteiskunnassa eivät kuitenkaan etene, elleivät hallinnonalat toimi yhdessä. Perheet ovat kokeneet nykyisen palveluverkoston sekä yhteistyön palveluverkostossa hajanaiseksi ja haasteelliseksi. Kotien ja koulujen luontevassa yhteistyössä olisi niin ikään kehitettävää. Osallisuuden mahdollistamiseen tarvitaan yhteistä suunnittelua, toteuttamista, kehittämistä ja toimintakäytäntöjen muuttamista, ja tähän työhön on otettava mukaan myös lapset ja nuoret.

Eräs keskeinen yhteistyön kehittymisen este on liian vähäinen vuoropuhelu eri toimijoiden kesken. Aikuiset eivät myöskään aina osaa tunnistaa omassa toiminnassaan tai toimintaansa ohjaavissa rakenteissa lasten ja nuorten osallisuuden esteitä. Erityisesti niiden lasten ja nuorten, joiden mahdollisuudet saada näkemyksensä esille vamman, sairauden tai elämäntilanteen vuoksi ovat heikentyneet, yhdenvertaisuutta ja osallisuutta olisi tehostettava niin koulutoimessa kuin hyvinvointipalveluissa. Olemassa olevat toimintakulttuurit tarvitsevatkin kriittistä tarkastelua ja uusia tuulia pystyäkseen vastaamaan yhdenvertaisuuden ja osallisuuden haasteisiin.

Tuetaan yhteistyössä ja yhteistyötä

Nyt meneillään olevan maakunta- ja soteuudistuksen tavoitteena on sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdyspinoilla rakentuvien toimintamallien sekä lasten, perheiden ja asiantuntijoiden välisen yhteistyön kehittäminen. Myös opetus-toimen pitäisi olla väistämättä osa tätä uudistusta. Aikuisten keskinäisen työnjaon ja roolien selkeyttäminen jäsentäisi yhteistoimintaa, mutta tällöin tiedon jakaminen on olennaista. Opettajilla on paljon tietoa ja taitoa lasten kasvun sekä oppimisen edistämisestä, mutta monet koulut toimivat edelleen omina yksiköinä ja lasten sekä nuorten sosiaali- ja terveyspalvelut ominaan. Lasten ja nuorten tuen tarpeet ovat kuitenkin kasvaneet merkittävästi, eikä tukea ole riittävästi tarjolla kaikille tarvitsijoille.

Monipuolisen tuen antamista ja yhteistyötä vaikeuttavat eri sektoreilla toimivien ammattilaisten työtä ohjaavat tiedostamattomat tai tietoiset koulutuksen ja kokemuksen synnyttämät paradigmat. Tarvitaan siis tiiviimpää yhdyspintatyöskentelyä kodin, koulun henkilöstön ja muiden lasten sekä nuorten kanssa työskentelevien välillä. Hyviä kokemuksia on jo saatu esimerkiksi kouluihin oppilashuollon moniammatillista tiimiä, opiskelijoita, perheitä ja muuta koulun henkilöstöä tukemaan palkatuista psykiatrisista sairaanhoitajista. Lasten ja nuorten moninaisissa pedagogisissa haasteissa ja opetussuunnitelman laajenevien tavoitteiden täyttämässä riittää työsarkaa opettajille, ja monialaisten ryhmien työskentely koulun

sisällä tukee kaikkien oppilaiden hyvinvointia sekä osallisuutta. Avainhenkilöitä yhteistyön kehittämässä ovat myös oppilaitosten rehtorit.

Monialaisuudesta kumppanuuteen

Kun eri toimijoilla on yhteinen tahtotila, toisten asiantuntemusta voidaan hyödyntää oman asiantuntijuuden laajentamiseksi ja täydentämiseksi. Tämä vaatii kuitenkin koulutuksellisten, kulttuuristen, asenteellisten ja rakenteellisten rajojen rikkomista. Monialainen yhteistyö auttaa parhaimmillaan asiantuntijoita ymmärtämään monipuolisesti oppilaiden ja opiskelijoiden sekä heidän perheidensä näkökulmat ja tukee oikeanlaisen, riittävän sekä oikea-aikaisen tuen saamista.

Lähtökohtana voisi olla kumppanuus, jossa jokaisella on mahdollisuus löytää oma asemansa ja roolinsa. Kumppanille on helppo puhua. Hänen kanssaan on hyvä jakaa asioita, ja häneltä voi pyytää apua. Tässä yhteistyössä huol-

tajat ovat myös kasvatuskumppaneina omien asioidensa parhaina asiantuntijoina; perheen ja ammattilaisten toimivalla yhteistyöllä on positiivinen vaikutus oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointiin. Hyvä yhteistyö tarkoittaa luotamuksellista ja avointa ilmapiiriä, jossa jaetaan valtaa, vastuuta ja päätöksentekoa. Silloin on myös helpompi sitoutua lasten ja nuorten hyvinvoinnin sekä osallisuuden edistämiseen.

Käytännön tasolla toimintakulttuurien muuttamisesta vastaavat ensisijaisesti tulevaisuuden työntekijöiden koulutusten järjestäjät eli korkeakoulut ja ammatilliset oppilaitokset. Siirtyessään työelämään uudet työntekijät voivat parhaimmillaan toimia muutosagentteina, oman työnsä ja työyhteisönsä kehittäjinä. Kouluttajat uudistavat opetussuunnitelmiaan jopa muutaman vuoden välein, mutta keskeinen kysymys on: muuttuvatko näiden uudistusten myötä arvot, pedagogiikka tai toimintakulttuuri? Tai muuttuuko ylipäätään mikään? Onneksi olen onnistunut ainakin toistaiseksi pitämään pessimismin pirun taka-alalla.